

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МИСТЕЦТВА І ДИЗАЙНУ
Кафедра мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Ректор
доц. Громошенко К. В.
(підпис)
«17» _____ 2020 р.

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
з ФІЛОСОФІЇ

для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
ступеня доктора філософії

Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність: 073 «Менеджмент»
Освітньо-наукова програма: «Менеджмент»

Розробники:

к. філос. н, доц. М.О.Кравчик
к. філос. н., Т.О.Крижановська

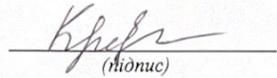
Обговорено та рекомендовано до схвалення на засіданні кафедри
Протокол № 4 від 05 лютого 2020 р.

Розглянуто та схвалено Вченою радою
Міжнародного гуманітарного університету
Протокол № 4 від 14 лютого 2020 р.

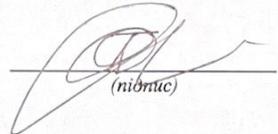
Програма вступного випробування з **Філософії** для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ступеня доктора філософії. – Одеса: МГУ, 2020. – 16 с.

Розробники:

Кравчик М.О. кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін Міжнародного гуманітарного університету.

 / **Кравчик М.О.** /
(підпис) (прізвище та ініціали)

Крижановська Т. О. кандидат філософських наук, доцент кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін Міжнародного гуманітарного університету.

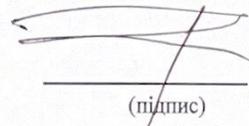
 / **Крижановська Т. О.** /
(підпис) (прізвище та ініціали)

Обговорено на засіданні кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін Міжнародного гуманітарного університету.
Протокол № 4 від 05 лютого 2020 р.

Завідувач кафедри МЗГД,
д.мистец., професор

 / **Овчиннікова А.П.** /
(підпис) (прізвище та ініціали)

«ПОГОДЖЕНО»
Проректор з НІР, професор

 / **А.Г. Гончарук** /
(підпис)

«10» 02 2020 року

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	3
2. РОЗДІЛИ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ ДО СКЛАДАННЯ ВСТУПНОГО ІСПИТУ ДО АСПРАНТУРИ	4
3. ПИТАННЯ ІСПИТУ	9
4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	12

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Програма іспиту з філософії для вступу на навчання до аспірантури складена відповідно до вимог підготовки науково-педагогічних кадрів вищої школи. Вона орієнтована на визначення рівня обізнаності вступників до аспірантури щодо філософських проблем сучасності, особливостей філософії як специфічної духовної форми, що відіграє важливу роль у становленні світоглядних орієнтирів людини.

Програма вимагає від вступників знань з філософії, основу яких становить курс філософії у ВНЗ.

Головна **мета іспиту** – це перевірка знань з філософії та навичок їх використання в науковому дослідженні. На іспиті з філософії вступники повинні **розкрити** основний зміст питань білета та додаткових питань і **виявити** при цьому:

- знання специфіки філософського осмислення дійсності, вміння використовувати першоджерела під час аналізу філософських проблем;
- уявлення про розвиток світової філософської думки, її взаємозв'язок із суспільним розвитком;
- володіння філософськими принципами та категоріями, вміння оперувати ними при викладенні філософського теоретичного матеріалу;
- вміння викладати свої погляди, розкривати значення філософії для світоглядної позиції людини;
- здатність застосовувати філософські знання у своїй галузі наукових досліджень.

Знання оцінюються за такими критеріями:

«**Відмінно**» заслуговує така відповідь, що демонструє глибоке засвоєння курсу філософії на підставі ґрунтовного знання першоджерел та додаткової літератури. Аспірант вільно орієнтується у філософській проблематиці взагалі та своєї профільюючої науки, дає вичерпні відповіді на всі додаткові питання.

«**Добре**» передбачає така відповідь, що показує наявність упорядкованих, міцних знань та першоджерел, передбачених навчальною програмою.

«**Задовільно**» ставиться у тому випадку, якщо аспірант засвоїв знання у межах навчальної програми та основні першоджерела.

«**Незадовільно**» отримує той вступник, що не володіє знаннями першоджерел та не орієнтується в основних філософських проблемах.

Іспит проводиться відповідно до рішення екзаменаційної комісії по білетах або у вигляді співбесіди. Для підготовки відповіді вступник використовує екзаменаційні аркуші, які зберігаються після відповіді протягом року. Рівень знань оцінюється за чотирибальною системою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

Під час відповіді вступника заповнюється протокол іспиту, до якого заносяться питання екзаменаційного білета, а також питання, які були задані під час іспиту.

РОЗДІЛИ ПРОГРАМИ

Тема 1. Філософія, коло її проблем та роль у суспільстві. Філософія і світогляд.

Зміст теми. Предмет філософії. Зміна погляду на предмет філософії в ході історії.

Поняття світогляду. Світовідчуття і світосприйняття. Емоційно-образний та логіко-розумовий рівні світогляду. Типи світогляду: міфологічний, буденний, релігійний, філософський, науковий, художньо-образний. Структура світогляду. Філософія і світогляд.

Структура філософського знання. Функції філософії.

Співвідношення філософії, науки і релігії в їх історичному розвитку. Філософія і досвідне наукове знання. Наукова картина світу та релігійна картина світу. Філософія і релігія як форми духовного освоєння дійсності. Філософія і мистецтво.

Тема 2. Філософія Стародавнього Сходу. Антична філософія.

Зміст теми. Особливості східного та західного типів світосприйняття і світорозуміння.

Провідні ідеї і напрями стародавньої індійської думки. «Упанішади» як основні ведійські тексти. Джайнізм і буддизм.

Канонічні джерела стародавньої китайської думки. Даосизм як вчення про загальний закон світу. Соціальна і моральна спрямованість конфуціанства.

Загальна періодизація історії західної філософії.

Періодизація античної філософії. Ранній період: натурфілософія, мілетська школа, Піфагор, Геракліт, елеати, атомісти; пошук першооснови буття («архе»). Співвідношення єдиного і множинного. Період класики: софісти (принцип

релятивізму), Сократ (загальна значимість істини), Платон (ідеальна реальність, її співвіднесеність з чуттєвим світом і пізнавальними можливостями людини; ідеальний соціум), Аристотель (філософія форм; енциклопедична філософська система, соціальні погляди). Елліністичний період античної філософії: епікуреїзм, стоїки, скептицизм, неоплатонізм. Значення античної філософії для історико-культурного розвитку людства.

Тема 3. Західноєвропейська філософія Середньовіччя. Філософія епохи Відродження.

Зміст теми. Особливості середньовічної картини світу. Розвиток філософських ідей в епоху середньовіччя і становлення християнства. Вплив грецької філософії та юдаїзму. Основні положення християнського погляду на світ: теоцентризм, креаціонізм, провіденціалізм, есхатологізм, догматизм.

Періодизація середньовічної філософії. Східна та західна патристика. Апологетика та догматика. Блаженний Августин: вчення про «внутрішню людину».

Схоластика і містика як провідні напрями середньовічної філософії. Фома Аквінський. Проблема співвідношення розуму і віри. Реалізм і номіналізм.

Філософія Ренесансу. Основні напрями: пантеїзм, гуманізм, натурфілософія. Зародження сучасного природознавства. Геліоцентризм. Боротьба проти схоластики і догматизму мислення.

Тема 4. Філософія Нового часу (XVII-XVIII ст.).

Зміст теми. Загальна характеристика епохи. Суспільні та наукові революції. Вплив великих географічних відкриттів. Ідеї прогресу та активізму.

Універсальний метод наукового пізнання. Різні підходи до проблеми пізнання світу: емпіризм, раціоналізм, сенсуалізм.

Ф. Бекон як засновник емпіризму. Індуктивний метод. Дж. Локк: розум як «чиста дошка».

Раціоналізм. Правило методичного сумніву Р. Декарта. Концепція вроджених ідей. Раціоналістична філософія Г. Лейбніца. Раціоналізм Б. Спінози.

Соціальні ідеї філософів Нового часу. Механістична картина суспільства Т. Гоббса. Філософія громадського індивідуалізму Дж. Локка.

Філософія Просвітництва. Особливості Просвітництва у Франції, Англії, Німеччині, Росії. Французьке Просвітництво (енциклопедисти, Ж.-Ж. Руссо).

Тема 5. Німецька класична філософія. Філософія марксизму.

Зміст теми. Інтелектуальні витoki німецької класичної філософії.

І.Кант як засновник німецької класичної філософії. Два періоди творчості: докритичний і критичний. Основні праці критичного періоду. «Коперніканський переворот» в філософії. Трансцендентальний ідеалізм. Априоризм. Філософські погляди І.Канта на суспільство.

Система абсолютного ідеалізму Г.В.Ф. Гегеля. Основні праці філософа. Принципи гегелівської філософії: принцип тотожності мислення і буття, принцип усезагального зв'язку, принцип розвитку. Неформальна змістовна логіка. Соціальні ідеї Г.В.Ф. Гегеля.

Антропологічний матеріалізм Л.Фейєрбаха.

Значення німецької класичної філософії в історії філософської думки.

К.Маркс та Ф.Енгельс. Історичний та діалектичний матеріалізм. Поняття «база» і «надбудова». Трудова теорія антропосоціогенезу. Вплив філософії марксизму на розвиток думки у ХХ ст.

Тема 6. Філософська думка в Україні та Росії.

Зміст теми. Загальні особливості української філософії.

Світоглядні уявлення народів нашої країни дохристиянської доби. Антеїзм (культ Землі). «Велесова книга».

Доба Середньовіччя. Провідні філософські джерела та філософські ідеї часів Київської Русі. «Моління» Даниїла Заточеника.

Доба Відродження. Гуманістичні та реформаційні ідеї. Поява професійної філософії. Ю. Дрогобич. П.Русин. С. Оріховський.

Українська філософія Нового часу. Філософська думка у Києво-Могилянській академії. Характеристика барокового світогляду. І.Гізель. С.Яворський. Г. Кониський.

Класичний період в українській філософії. Г.Сковорода.

Розвиток української філософської думки у ХІХ-ХХ ст. Вплив німецького Просвітництва та Романтизму. П.Юркевич. О.Потебня.

Основні соціальні ідеї українських мислителів. І.Франко. М.Драгоманов. Антропокосмізм В.Вернадського.

Основні школи російської філософії. Філософія західників і слов'янофілів. Філософія всеєдності В. С. Соловйова. Персоналістична філософія Н. А. Бердяєва.

Тема 7. Основні напрямки західної філософської думки XIX-XX ст. ст.

Зміст теми. Зміна парадигми мислення у XIX – на початку XX ст. Вплив наукових досягнень та соціальних процесів на формування неklasичної думки. Нові тенденції в літературі та мистецтві. Порівняння вихідних ідей класичної і неklasичної філософії.

Ірраціоналістична філософія: «Філософія життя» (А.Шопенгауер, Ф.Ніцше, А.Бергсон); психоаналіз (З.Фрейд).

Раціоналістичний напрям: позитивізм (О.Конт, Л.Вітгенштейн); прагматизм (Ч.Пірс, В.Джеймс, Д.Дьюї); феноменологія (Е.Гуссерль).

Антропоцентричний напрям. Філософська антропологія (М.Шелер). Екзистенційна філософія (С.К'єркегор, А.Камю, Ж.П.Сартр, М.Гайдеггер). Персоналізм (Е.Муньє).

Виникнення і становлення постмодернізму. Модерн і постмодерн. Основні ідеї постмодернізму: культура як система знаків; світ як текст; смерть суб'єкта; деконструкція як метод постмодерністського аналізу.

Тема 8. Основна проблематика філософського вчення про буття (онтології).

Зміст теми. Фундаментальне значення проблеми буття для філософії. Буття як центральна категорія онтології.

Еволюція уявлень про буття. Поняття субстанції та основні варіанти субстанційного розуміння буття. Філософські моделі буття: монізм, дуалізм, плюралізм. Основні філософські позиції щодо буття: матеріалізм, ідеалізм. Детермінізм та індетермінізм.

Упорядкованість буття. Хаос і порядок. Простір і час. Динамізм та статичність. Зміни, рух, розвиток.

Мислення і буття. Свідомість як предмет філософського дослідження. Виникнення, природа, генеза свідомості. Структура свідомості, її основні рівні. Свідоме, підсвідоме, надсвідоме. Визначальна роль соціальності у виникненні свідомості. Самосвідомість (рефлексія).

Тема 9. Пізнання як предмет філософського аналізу. Теорія пізнання у філософії (гносеологія).

Зміст теми. Пізнання як предмет філософського аналізу. Сутність пізнання у філософській традиції. Проблема пізнаваності світу (гносеологічний оптимізм, агностицизм, скептицизм).

Поняття «суб'єкт» і «об'єкт» пізнання.

Поняття методу. Методологія наукового пізнання. Чуттєве та раціональне в пізнанні. Логіка та інтуїція. Загальнонаукові і специфічні методи пізнання. Принципи міждисциплінарності та комплементарності в сучасному знанні.

Проблема істини в пізнанні. Теорії істини (кореспондентська, конвенціоналістська, когерентна, прагматистська). Критерії достовірності істини. Істина і правда. Пізнання і практика.

Тема 10. Людина як центр філософського знання.

Зміст теми. Специфіка і актуальність проблеми людини в філософії. Генезис проблеми людини в історії західної філософії. Становлення і розвиток філософської антропології у XX столітті. Сучасні концепції людини.

Поняття антропогенезу. Філософський зміст проблеми походження людини. Людська природа і культура. Мова: спілкування, діалог, комунікація. Свобода, творчість, активність як людські феномени. Свобода та відповідальність. Співвідношення понять «людина» – «індивід» – «особа» – «особистість» – «індивідуальність».

Тема 11. Філософський аналіз суспільства.

Зміст теми. Предмет соціальної філософії. Соціальна філософія та інші науки про суспільство. Філософське поняття суспільства.

Основні методи вивчення суспільства (формаційний підхід, цивілізаційний підхід, історизм, генеалогія). Основні концепції суспільства в сучасній філософії (інформаційне суспільство, суспільство ризику, комунікативна теорія суспільства). Проблема суспільного прогресу.

Суспільство і природа. Концепції співвідношень суспільства і природи (натуралістична, соціологізаторська, есхатологічна, екзистенційна). Потреби суспільства і можливості природи. Природа як соціальна цінність.

Мораль і право. Функції права і функції моралі в суспільстві.

ПИТАННЯ ІСПИТУ

1. Предмет і основна проблематика філософського знання.
2. Поняття і структура світогляду. Роль світогляду в життєдіяльності людини.
3. Типи світогляду. Філософія і світогляд.
4. Співвідношення філософії, науки і релігії. Філософія і мистецтво.
5. Функції філософії.
6. Структура філософського знання.
7. Ведичний період в думці Стародавньої Індії.
8. Філософія Стародавньої Індії. Джайнізм.
9. Філософія Стародавньої Індії. Буддизм.
10. Філософія Стародавнього Китаю. Конфуціанство.
11. Філософія Стародавнього Китаю. Даосизм.
12. Періодизація розвитку західної філософії. Коротка характеристика основних періодів.
13. Періодизація античної філософії. Коротка характеристика основних періодів.
14. Проблема «архе» та шляхи її вирішення в натурфілософських школах Стародавньої Греції.
15. Соціально-антропологічний поворот в античній філософії. Софісти і Сократ.
16. Об'єктивний ідеалізм Платона.
17. Соціальні погляди Платона.
18. Аристотель: філософія форм.
19. Етичне вчення Аристотеля.
20. Політичне вчення Аристотеля.
21. Філософія періоду еллінізму: епікуреїзм.
22. Філософія періоду еллінізму: стоїцизм.
23. Філософія періоду еллінізму: неоплатонізм.
24. Особливості середньовічної картини світу.
25. Апологетика і догматика як напрями патристики.
26. Філософські погляди Августина Блаженного.
27. Схоластика як провідний напрямок середньовічної філософії.
28. Схоластичне вчення Фоми Аквінського.
29. Проблема універсалій в середньовічній філософії.
30. Середньовічна містика: основні представники та їх погляди.
31. Особливості картини світу у добу Відродження.

32. Основні напрямки філософії епохи Відродження: пантеїзм.
33. Основні напрямки філософії епохи Відродження: гуманізм.
34. Основні напрямки філософії епохи Відродження: натурфілософія.
35. Загальні риси філософії Нового часу.
36. Ф. Бекон як засновник емпіричної філософії Нового часу. Індуктивний метод.
37. Дж. Локк: розум як «чиста дошка».
38. Р. Декарт як засновник раціоналістичної філософії Нового часу. Правило методичного сумніву; концепція вроджених ідей.
39. Соціальні ідеї філософів Нового часу: Т. Гоббс.
40. Соціальні ідеї філософів Нового часу: Дж. Локк.
41. Загальна характеристика німецької класичної філософії.
42. Робота І. Канта «Критика чистого розуму».
43. Робота І. Канта «Критика практичного розуму».
44. Робота І. Канта «Критика теорії судження».
45. Соціальна концепція І. Канта.
46. Енциклопедична система Г. В. Ф. Гегеля.
47. Основні принципи та метод філософії Г. В. Ф. Гегеля.
48. Філософія марксизму.
49. Порівняння вихідних ідей класичної та некласичної філософії.
50. «Філософія життя» як напрям філософії ХІХ ст.
51. Основні ідеї фрейдизму. Його значення для подальшого розвитку філософії.
52. Філософська антропологія як напрямок філософії.
53. Екзистенційна філософія: основні представники та їх ідеї.
54. Постмодернізм: основні представники та їх погляди. Суперечка з модерністами.
55. Загальні особливості і періодизація української філософії.
56. Українська філософська думка в епоху Середньовіччя.
57. Основні представники української філософської думки в добу Відродження та їх ідеї.
58. Філософські ідеї Г. Сковороди.
59. Український романтизм ХІХ ст. (М. Гоголь, Л. Українка).
60. Філософія серця П. Юркевича.
61. Західництво і слов'янофільство як основні напрямки російської соціально-філософської думки ХІХ ст.
62. Філософія всеєдності В. С. Соловйова.

63. Філософія свободи Н. О. Бердяєва.
64. Буття як центральна категорія онтології.
65. Основні філософські моделі буття: монізм, дуалізм, плюралізм.
66. Космос і хаос як філософські категорії.
67. Основні концепції простору і часу у філософії.
68. Категорія руху.
69. Буття і свідомість. Структура свідомості.
70. Гносеологія як теорія пізнання.
71. Проблема пізнаваності світу: гносеологічний оптимізм, агностицизм, скептицизм).
72. Поняття «суб'єкт» і «об'єкт» пізнання.
73. Поняття методу. Загальнонаукові і специфічні методи пізнання.
74. Теорії істини (кореспондентська, конвенціональна, когерентна, прагматичська).
75. Критерії достовірності істини.
76. Аксиологія як філософське вчення про цінності.
77. Філософська антропологія як філософське вчення про людину.
78. Співвідношення понять «людина» - «індивід» - «індивідуальність» - «особистість».
79. Філософські проблеми мови: спілкування, діалог, комунікація.
80. Сучасні концепції людини: людина маси.
81. Сучасні концепції людини: людина, що грає.
82. Соціальна філософія та інші науки про суспільство.
83. Особливості соціального пізнання. «Соціальне» як основна категорія соціальної філософії.
84. Основні концепції суспільства в класичній філософії (соціальний холізм та соціальний індивідуалізм).
85. Сучасні концепції суспільства: теорія інформаційного суспільства Д. Белла.
86. Сучасні концепції суспільства: теорія суспільства ризику У. Бека.
87. Суспільство і природа. Концепція географічного детермінізму.
88. Основні концепції ноосфери (Т. де Шарден, В. Вернадський).
89. Основні концепції свободи.
90. Свобода і відповідальність.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Андрущенко В.П., Михальченко М.І. Сучасна соціальна філософія: курс лекцій. – Київ: ГЕНЕЗА, 1993. – 255 с.
2. Воецкая Т.В., Чунаева А.А. Курс философии. Учебное пособие. – Одесса: ОКФА, 1999. – 616 с.
3. Воронкова В.Г. Філософія: Навчальний посібник. – К.: ВД Професіонал, 2004. – 464с.
4. Головка Б.А. Філософська антропологія: Навчальний посібник. – К: ІЗМН, 1997. – 240 с.
5. Горський В.С. Історія української філософії: Навчальний посібник. – Київ: Наукова думка. – 1997. – 286 с.
6. Гусев В.І. Вступ до метафізики: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2004. – 488 с.
7. Івакін О.А. Філософія: Навчальний посібник. – Одеса: Юридична література, 2004. – 280 с.
8. Ивакин А.А. Философия: Учебно-методическое пособие. – Одесса: Феникс, 2008. – 56 с.
9. Історія української філософії: Підручник. – К.: Академвидав, 2008. – 624 с. (Альма-матер).
10. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: Логос, Софія, Розум. Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Кремень В.Г., Ільїн В.В. – К.: Книга, 2006. – 432 с.
11. Мучник А.Г. Философия достоинства, свободы и прав человека. – К.: Парламентское издательство, 2009. – 672 с.
12. Невлева И.М. Философия: учебное пособие. – Харьков: Консум, 2001. – 432 с.
13. Пазенок В.С. Філософія: навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2008. – 280 с. (Альма-матер).
14. Паламарчук Г.Т., Мосиенко Л.В. Философия: Учебно-практическое пособие для студентов-иностранцев естественных факультетов. – Одесса, 2006. – 85 с.
15. Петрушенко В.Л. Філософія: курс лекцій: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації. – 4-те видання, стереотипне. – Львів: «Новий світ – 2000», 2006. – 506 с.

16. Присухін С.І. Філософія: Навчальний посібник. – У 2 ч. – Ч.І. Історія світової та української філософії у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях. – К.: КНЕУ, 2006. – 208 с.
17. Присухін С.І. Філософія: Навчальний посібник. – У 2 ч. – Ч.ІІ. Система філософії у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях. – К.: КНЕУ, 2006. – 168 с.
18. Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія: Підручник. – К.: Академвидав, 2008. – 592 с. (Альма-матер).
19. Социальная философия. Учебник / Под общ. редакцией Андрущенко В.П., Горлача Н.И. – Киев-Харьков: Издательский центр «Единорог», 2002. – 736 с.
20. Філософія: Навчальний посібник. За ред. І.Ф.Надольного. – Київ: Вікар, 2002. – 584 с.
21. Філософія: Підручник / Бичко І.В., Бойченко І.В., Табачковський В.Г. та ін. – К.: Либідь, 2001. – 408 с.
22. Філософія: Світ людини. Курс лекцій: Навчальний посібник / В.Г.Табачковський, М.О.Булатов, Н.В.Хамітов та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с.
23. Філософський словник соціальних термінів [упорядники В.П.Андрущенко, М.І.Бойченко, М.І.Михальченко]. – Х: Корвін, 2002. – 672 с.
24. Філософський енциклопедичний словник [укладач В.І. Шинкарук]. – К.: Абрис, 2002. – 742 с.
25. Хамітов Н., Крылова С. Философский словарь. Человек и мир. – К:КНТ, Центр учебной литературы, 2006. – 308 с.
26. Черній А.М. Філософія: навчальний посібник для самостійної роботи студента / А.М.Черній. – К.: Академвидав, 2011. – 392 с. (Серія «САМ!»).
27. Чанышев А.Н. Курс лекций по древней философии: Учебное пособие для филос. факультетов и отделений университетов. – М.: Высшая школа, 1981. – 374 с.

Додаткова

1. Августин. Сповідь / Святий Августин; [пер. з лат. Ю.Мушака]. – К.: Основи, 2008. – 319 с.
2. Аристотель. Метафизика / Аристотель. Сочинения: в 4-х т. – М., 1983. – Т.1.
3. Аристотель. Нікомахова етика / Аристотель; [пер. з давньогр. В.Ставнюка]. – К.: Аквілон-Плюс, 2002. – 480 с.

4. Бердяев Н.А. Самопознание. Опыт философской автобиографии. – М., 1991.
5. Бердяев Н.А. Смысл творчества. – М., 1989.
6. Быстрицкий Е.К. Феномен личности: мировоззрение, культура, бытие / Евгений Быстрицкий. – К.: Наукова думка, 1991. – 200 с.
7. Гегель Г. В. Ф. Основы философии права, або Природне право і державознавство / Георг Вільгельм Фрідріх Гегель; [пер. з нім. Р.Осадчука, М.Кушніра]. – К.: Юніверс, 2000. – 336 с.
8. Гоббс Т. Левіафан / Томас Гоббс; [пер. з англ. Р.Димерця та ін.] – К.: Дух і літера, 2000. – 606 с.
9. Гуссерль Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология / Эдмунд Гуссерль. Философия как строгая наука; [пер. с нем. сост., подгот. текста и примеч. О.А.Сердюкова]. – Новочеркасск: САГУНА, 1994. – С. 49 – 100.
10. Декарт Р. Первоначала философии / Рене Декарт. Сочинения в 2-х т.; [пер. с лат. С.Я.Шейнман-Топштейн]. – М.: Мысль. – 1989. – (Серия «Философское наследие»; Т.106). – Т.1. – 1989. – С. 297 – 422.
11. Ермоленко А.Н. Этика ответственности и социальное бытие человека / Анатолий Николаевич Ермоленко. – К.: Наукова думка, 1994. – 200 с.
12. Кант І. Критика практичного розуму / Імануїл Кант; [пер. з нім., прим. та післямова І.Бурковського; наук. ред. А.Єрмоленко]. – К.: Юніверс, 2004. – 240 с.
13. Лейбниц Г.В. Монадология / Готфрид Вильгельм Лейбниц. Сочинения в 4-х т. – М.: Мысль. – (Серия «Философское наследие»; Т.84).- Т.1. [пер. с фр. Е.Н.Боброва, ред. тома В.В.Соколов]. – 1982. – С. 413 – 429.
14. Локк Д. Два трактати про врядування / Джон Локк; [пер. з англ. О. Тереха, Р.Димерця]. – К.: Основи, 2001. – 265 с.
15. Лосев А.Ф. Очерки античного символизма и мифологии / А.Ф.Лосев. – М.: Мысль, 1993. – 959 с.
16. Малахов В. Право бути собою / Віктор Малахов. – К.: Дух і літера, 2008. – 336 с.
17. Ніцше Ф. Так казав Заратустра / Фридрих Ніцше. Жадання влади; [пер. з нім. А.Онишка, П.Тарашука]. – К.: Основи, 2003. – С. 7 – 342.
18. Платон. Держава / Платон; [пер. з давньогр. Д.Коваль]. – 2-е вид. – К.: Основи, 2005. – 335с.
19. Риккерт Г. О понятії філософії / Генрих Риккерт. Філософія життя; [пер. с нем. Е.С.Берловича, И.Я.Колубовского]. – К.: Ника-Центр, 1998. – С. 448 – 483.

20. Сковорода Г. Повне зібрання творів; [пер. із староукр. В.Шевчука]. У 2-х т. – К.: Наукова думка, 1973. – Т.1. – С.151 – 188.
21. Спиноза Б. Избранные произведения. Бенедикт Спиноза. Сочинения в 2-х т. [пер. с гол. под ред. А.И.Рубина; общ. ред. В.В.Соколова]. – М.: Гос. издательство полит. литературы, 1957. – Т.1. – 1957. – 630 с.
22. Фрейд З. Вступ до психоаналізу / Зігмунд Фрейд; [пер. з нім. П.Тарашука]. – К.: Основи, 1998. – 709 с.
23. Шелер М. Избранные произведения / Макс Шелер; [пер. с нем. А.В.Денежкина, А.Н.Малинкина, А.Ф. Филлипова]. – М.: Гнозис, 1994. – 490 с.
24. Юркевич П. Философские произведения / Памфил Данилович Юркевич. – М.: Правда, 1990. – 670 с. (Из истории отечественной философской мысли).

Інформаційні ресурси

1. Цифровая библиотека по философии. URL: <http://filosof.historic.ru/>
2. Библиотека Гумер – Философия. URL: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php
3. Бібліотека Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. URL: <http://www.filosof.com.ua/Biblioteka.htm>
4. Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/index.html>
5. Изборник. Електронна бібліотека. URL: <http://litopys.org.ua/kuhn/kuhn.htm>
6. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovnyk.pdf